

บทที่ 2

เกณฑ์ในการรวบรวมข้อมูลรูปภาษาที่แสดงทัศนคติในภาษาไทย

2.1 เกณฑ์ในการเก็บข้อมูล

ในงานวิจัยนี้ ได้กำหนดนิยามของรูปภาษาที่แสดงทัศนคติว่าหมายถึง รูปภาษาที่แสดงความรู้สึก ความคิดเห็น หรือทัศนคติของผู้พูดที่มีต่อเหตุการณ์ที่ผู้พูดกำลังพูดถึง จะเห็นว่าทัศนคตินี้สามารถจะจัดเข้าเป็นประเภทย่อยของอรรถาณูเคราะห์ของประโยค ตามความเห็นของฟิลล์มอร์ (1968)¹ ได้ เพราะมีใช้ความหลักหรือเนื้อหาหลักของประโยค

ฟิลล์มอร์ (1968)² ได้เสนอว่า ความสัมพันธ์ในโครงสร้างลึก (deep structure) ของประโยค เป็นความสัมพันธ์ด้านอรรถศาสตร์ โดยเสนอว่าประโยคมองค์ประกอบทางอรรถศาสตร์เป็น 2 ส่วน ได้แก่ หน่วยความหลัก (proposition) และอรรถาณูเคราะห์ (modality) ซึ่งเขียนเป็นกฎได้ดังนี้

ประโยค -----> อรรถาณูเคราะห์ + หน่วยความหลัก
(Sentence) (Modality) (Proposition)

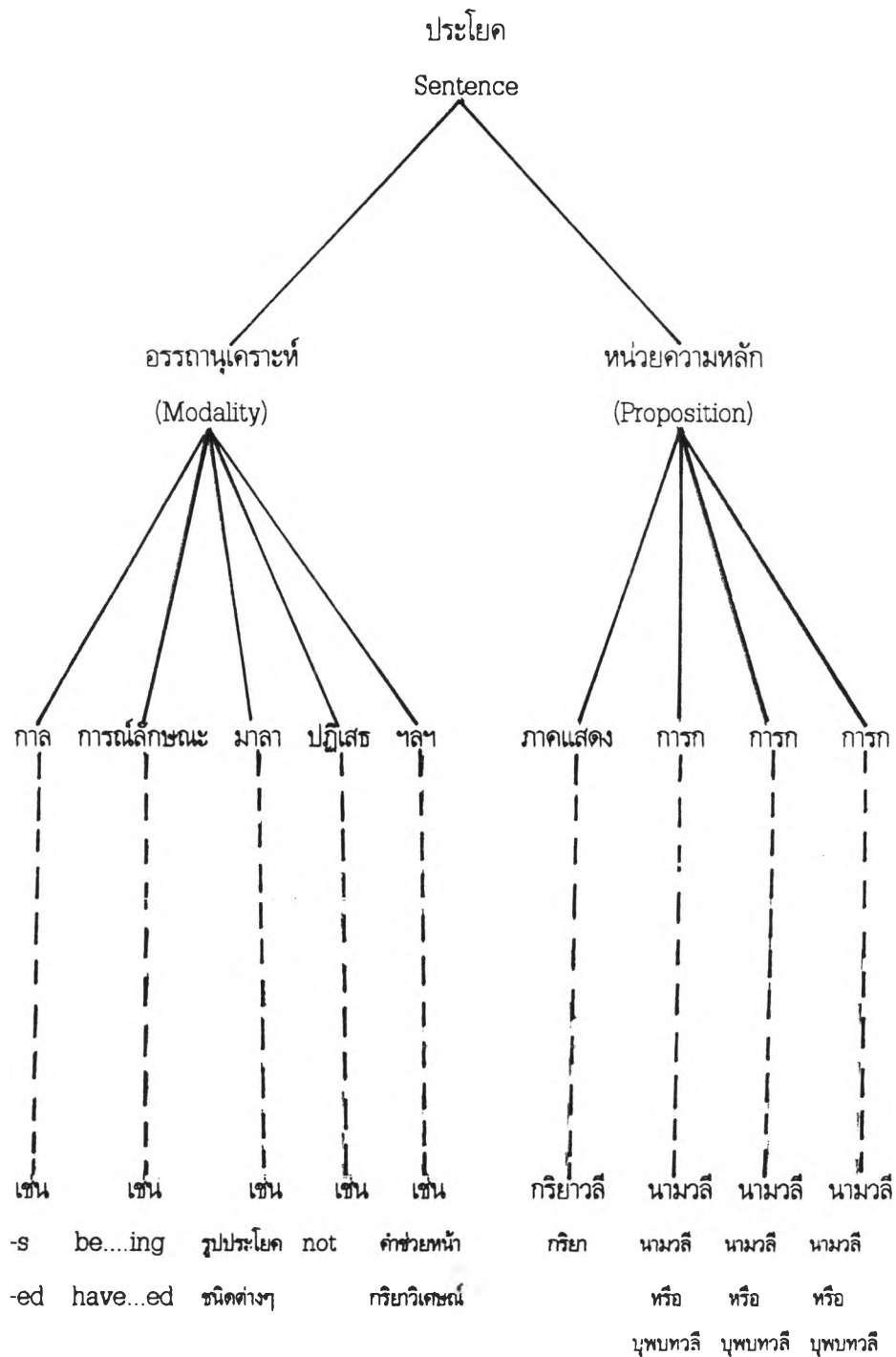
ในหน่วยความหมายหลักจะประกอบไปด้วยภาคแสดงและการก้อย่างน้อยที่สุดหนึ่ง การก การกแต่ละการกจะมีรูปเป็นนามวลี (NP) และหน่วยบอกการก (K) ซึ่งอาจมีรูปแสดงเป็นบุพบทหรือวิภัติปัจจัย หรืออาจไม่มีรูปปรากฏก็ได้ ส่วนภาคแสดงก็จะมีรูปเป็นคำกริยา

ฟิลล์มอร์ได้จัดองค์ประกอบทางความหมายของประโยคที่มีใช้ภาคแสดงและหน่วยการกเป็นส่วนที่ เรียกว่า อรรถาณูเคราะห์ ซึ่งแสดงด้วยรูปภาษาที่บอกกาล การณ์ลักษณะ การปฏิเสธ การเป็นคำถาม รวมทั้งความหมายที่แสดงด้วยรูปคำช่วยกริยา และกริยาวิเศษณ์

เราอาจเขียนแผนภูมิต้นไม้แสดงส่วนประกอบของประโยคในโครงสร้างลึกได้ดังนี้

¹ Charles J. Fillmore, 1968, Universal in Linguistic Theory

² เรื่องเดียวกัน

เนื่องจากวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ มุ่งที่จะศึกษาภาษาที่ใช้ในภาษาไทย เพื่อแสดงทัศนคติของผู้พูด เกณฑ์ที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลจึงเป็นเกณฑ์ทางอรรถศาสตร์เท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้ได้รูปภาษาที่แสดงทัศนคติ ที่ปรากฏในบริเฉทให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นได้

2.2 ขั้นตอนในการรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลจัดทำเป็นขั้นตอนดังนี้

2.2.1 แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทั้ง 3 สาขา คือ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ สาขาละ 5 บทความ ดังต่อไปนี้ (ในวงเล็บคือชื่อย่อเพื่อความสะดวกในการอ้างถึง)

บทความสาขามนุษยศาสตร์

- ภาษาของเรา : พระเจ้าเหา (พระเจ้าเหา)
- นิเวศวิทยาจากนิราศสุนทรภู่ (นิราศ)
- วรรณกรรมกับชะตากรรมของมนุษย์ (ชะตากรรม)
- นิทานวิพากษ์สังคมของวอลแตร์ (วอลแตร์)
- สเตฟาน สไวร์ก นักเขียนที่โลกลิ้ม (สไวร์ก)

บทความสาขาสังคมศาสตร์

- พลวัตของทุนในเศรษฐกิจไทยยุคใหม่ (พลวัต)
- ข้อจำกัดสิทธิอุทธรณ์คดีอาญา (ข้อจำกัดสิทธิ)
- หนังสือว่าด้วยบรรษัทระหว่างประเทศของโลกที่สาม (หนังสือ)
- บทบาทของสหประชาชาติในการลดอาวุธ (สหประชาชาติ)
- ภาวะตลาดการเงิน (ภาวะตลาด)

บทความสาขาวิทยาศาสตร์

- เทคโนโลยีเอนไซม์ (เอนไซม์)
- ปีเตอร์เลียม : ผลงานสำคัญในอดีต ปัจจุบันและอนาคต (ปีเตอร์เลียม)
- พืชกินสิ่งแวดล้อมของชาติด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สิ่งแวดล้อม)
- การปลูกถ่ายไซกระดุก (ไซกระดุก)
- ใช้วิถีชีวิตให้ดีขึ้นด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (วิถีชีวิต)

2.2.2 ขั้นตอนในการตัดแยกประโยค

การศึกษานี้มุ่งเฉพาะรูปภาษาที่แสดงทัศนคติที่ปรากฏภายในประโยค ดังนั้นจึงจำเป็นต้องแยกประจักษ์ที่ได้เป็นประโยคก่อน ปัญหาแรกที่พบคือการระบุขอบเขตของประโยคให้ชัดเจน เพราะ

ข้อเขียนในภาษาไทยมีลักษณะที่เป็นข้อความต่อเนื่อง (running text) ไม่มีการแสดงขอบเขต ประโยค หรืออนุพากย์อย่างชัดเจน แม้จะมีการเว้นวรรค แต่การเว้นวรรคนั้นอาจจะบอไว้ทั้งขอบเขตของคำ ขอบเขตวลี ขอบเขตอนุพากย์ และขอบเขตประโยค ดังนั้นสิ่งแรกที่ต้องทำก็คือ พยายามแยกข้อความต่อเนื่องนี้ ให้พอมองเห็นขอบเขตของประโยคได้

ตัวอย่าง ต่อไปนี้แสดงความต่อเนื่องกันไปของประโยคที่อยู่ในปริจเฉท

"ในปัจจุบันดูเหมือนว่าปิโตรเลียมได้กลายเป็นยาค่าที่แทรกอยู่ในชีวิตประจำวันของทุกคน ไม่ว่าจะ เป็นในรูปของผลิตภัณฑ์ที่เกือบทุกคนรู้จักว่าได้มาจากปิโตรเลียม เช่น น้ำมันเชื้อเพลิงต่าง ๆ หรือในรูปของผลิตภัณฑ์ที่น้อยคนนัก จะรู้จักว่าเป็นสิ่งที่ทำมาจากปิโตรเลียม เช่น ถุงพลาสติก ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่าปิโตรเลียมนั้นคืออะไร ได้มาอย่างไร ใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง และในที่นี้ จะเน้นเกี่ยวกับการใช้ปิโตรเลียมในรูปของพลังงาน (ปิโตรเลียม : พลังงานสำคัญในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต ? โดย โยชิน ทองเป็นใหญ่ วารสารสสท.ฉบับเทคโนโลยี ปีที่ 16 ฉ.89)

สำหรับวิธีการและเกณฑ์การตัดประโยค จะเริ่มด้วยการอ่านข้อมูลไปตามแนวเรียง เมื่อพบองค์ประกอบหลักของประโยค คือ คำนาม คำกริยา ก็จะมองต่อไปว่าเป็นหรือมีอนุพากย์ซ้อนหรือไม่ จากนั้นจึงมาพิจารณาหน่วยเชื่อมประโยคที่กำลังพิจารณากับประโยคอื่นๆ ในปริจเฉทเดียวกัน แล้วตัดสินอีกทีว่าเป็นการเชื่อมอนุพากย์เข้าเป็นประโยครวม หรือควรจะถือว่าหน่วยเชื่อมนั้นๆ เป็นหน่วยเชื่อมประโยคในปริจเฉทเดียวกัน เมื่อคิดว่าสามารถบอกขอบเขตของประโยคได้ระดับหนึ่งแล้ว ก็จะใช้ความรู้เรื่องความเป็นไปได้ของโครงสร้างวากยสัมพันธ์ และความเป็นเจ้าของภาษามาเป็นเครื่องช่วยตรวจสอบความเป็นไปได้ของโครงสร้างประโยค และเมื่อสามารถตัดแยกประโยคออกจากกันได้แล้ว ผู้วิจัยจึงเลือกเฉพาะประโยคที่มีรูปภาพที่แสดงทัศนคติ ปากฎเป็นองค์ประกอบของประโยค เพื่อนำมาวิเคราะห์ในขั้นต่อไป

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น เมื่อตัดตามเกณฑ์จะได้ประโยค 3 ประโยค ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือ รูปภาพที่แสดงทัศนคติ ซึ่งปรากฏในประโยคที่ (1) และ ประโยคที่ (2)

- (1) ในปัจจุบันดูเหมือนว่าปิโตรเลียมได้กลายเป็นยาค่า ที่แทรกอยู่ในชีวิตประจำวันของทุกคน ไม่ว่าจะ เป็นในรูปของผลิตภัณฑ์ ที่เกือบทุกคนรู้จักว่าได้มาจากปิโตรเลียม เช่น น้ำมันเชื้อเพลิงต่างๆ หรือในรูปของผลิตภัณฑ์ที่น้อยคนนักจะรู้จักว่าเป็นสิ่งที่ทำมาจากปิโตรเลียม เช่น

ถุงพลาสติก

(2) ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่า ปีโตรเลียมนั้นคืออะไร ได้มาอย่างไร ใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง

(3) และในที่นี้จะเน้นเกี่ยวกับการใช้ปีโตรเลียมในรูปของพลังงาน

และจากบทความทั้งสามสาขา จำนวน 15 บทความ ได้จำนวนประโยคทั้งสิ้น 2,255 ประโยค ขั้นตอนต่อไปก็คือ นำเกณฑ์ตัดสินหน่วยแสดงทัศนคติที่กำหนดไว้ มาพิจารณา ประโยคแต่ละประโยค เพื่อทำการคัดเลือกประโยคที่มีรูปภาพที่แสดงทัศนคติปรากฏว่า จากจำนวนประโยคทั้งสิ้น 2,255 ประโยค พบว่ามีรูปภาพที่แสดงทัศนคติปรากฏเป็นองค์ประกอบจำนวน 177 ประโยค ในสาขามนุษยศาสตร์พบประโยคที่มีรูปภาพที่แสดงทัศนคติปรากฏเป็นองค์ประกอบ 67 ประโยค ในสาขาสังคมศาสตร์พบ 61 ประโยค และในสาขาวิทยาศาสตร์พบ 49 ประโยค ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ชื่อย่อบทความ	จำนวนประโยค	ประโยคที่มีรูปภาพที่แสดงทัศนคติ
พระเจ้าเหา	107	5
นิราศ	130	10
ชะตากรรม	145	22
วอลแตร์	405	27
สไวค์	195	3
พลวัต	158	24
ข้อจำกัดสิทธิ	90	5
หนังสือ	45	8
สหประชาชาติ	279	20
ภาวะตลาด	100	4
เอนไซม์	104	4
ปีโตรเลียม	234	23
สิ่งแวดล้อม	75	9
ไขกระดูก	84	7
วิถีชีวิต	104	6

2.2.3 การจัดบันทึกข้อมูล

หลังจากที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกประโยคที่มีรูปภาพที่แสดงทัศนคติเป็นองค์ประกอบแล้ว ผู้วิจัยได้นำประโยคเหล่านั้นมาบันทึกในฐานข้อมูล เพื่อความสะดวกในการแจกแจงและการจำแนกประเภทของรูปภาพ ผู้วิจัยจึงบันทึกข้อมูลในฐานข้อมูล โดยให้รูปภาพที่แสดงทัศนคติ 1 รูป เป็น 1 รายการ (record) ในแต่ละรายการจะใส่ข้อมูลตาม Field ต่อไปนี้ คือ

ตารางที่ 2 ตัวอย่างการจำแนกข้อมูลในฐานข้อมูล

บทความสาขามนุษยศาสตร์				
ชื่อบทความ : นิเวศวิทยาจากนิราศสุนทรภู่				
รายการที่	ตัวอย่างประโยค	รูปภาพที่แสดงทัศนคติ	ชนิด	ตำแหน่ง
1	2 แนวการศึกษาอาจกล่าวได้กว้างๆหลายด้าน	อาจ	คำ	กลางประโยค
2	17 กล่าวได้ว่า ปาชายเล่นเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญแหล่งหนึ่ง	กล่าวได้	อนุพากย์	ต้นประโยค
3	46 ไม่ปะโลงในที่นี้ น่าจะเป็นไม้ไผ่	น่า	คำ	กลางประโยค
4	125 น่าสังเกตว่าในช่วงเวลาเพียง 4 ปี ปาชายเล่นมีอัตราการลดลงถึง 2%	น่าสังเกต	อนุพากย์	ต้นประโยค

หมายเหตุ

ตัวเลขกำกับหน้าตัวอย่างประโยค คือ ลำดับของประโยคในข้อมูลซึ่งอยู่ในภาคผนวก.